

Тијана СТАНОЈЕВИЋ, мастер

ОРГАНИ УПРАВЕ АКЦИОНАРСКИХ ДРУШТАВА ЗА ОСИГУРАЊЕ ПО НОВОМ ЗАКОНУ О ОСИГУРАЊУ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЗАКОН О ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА

Резиме

С обзиром на особености делатности осигурања, уређивање организације друштава за осигурања препуштено је посебном закону – Закону о осигурању (2014). На тај начин решена је проблематика настала неслagaњем два закона којима је уређиван статусни део права осигурања – Закона о осигурању (2004) и Закона о привредним друштвима (2011), и постављени су јасни правни оквири којим су утврђени начин оснивања, органи и надлежности органа управе. Као једини модел организације друштва прихваћен је дводомни модел, издвајају се посебно услови за именовање на функцију члана управе, таксативно се наводе надлежности органа управе. У раду се износи оправданост одабира дводомног модела управљања као јединог модела у коме се друштво за осигурање може основати, као и прецизног навођења надлежности органа управе. Са друге стране издвајају се услови за именовање члана управе, не само од услова које је потребно да буду испуњени да би једно друштво добило дозволу за обављање послова осигурања, него и из самог Закона о осигурању и пребацује се део услова у подзаконски акт чије поједине одредбе подсећају на законске – Одлуку о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије.

Кључне речи: друштва за осигурање, органи управе, дводомни модел, услови за именовање.

І Избор дводомног модела управљања као обавезног модела

Ранијим Законом о осигурању (2004)¹ и Законом о привредним друштвима (2004)² остављен је избор између два модела управе, једнодомног и дводомног модела, а у циљу изласка у сусрет мањим друштвима за осигурање. Заправо ЗОС (2004) није уређивао ово питање,³ и у потпуности се ослањао на ЗПД (2004) који изричито није наводио постојање два модела. Као обавезне органе наводио је управни одбор (отворено и затворено акционарско друштво) или директора (само за затворено),⁴ али је код затворених друштава остављана могућност успостављања извршног одбора.⁵ Јасно одређивање модела управљања и делокруга није постојало до доношења Закона о привредним друштвима (2011)⁶ који прави разграничење између једнодомног и дводомног модела управљања друштвом.

Са новим Законом о осигурању⁷ инсистира се на дводомном моделу управе, са извршним и надзорним одбором као обавезним органима, а као оправдање се наводи бољи и сигурнији надзор над радом друштава. Наиме, на тај начин улога надзорног одбора биће истакнута, сачињаваће га професионалци, односно из ранијег управног одбора биће пребачени неизвршни директори и сачињаваће надзорни одбор. Надзорни одбор се сматра бољим контролним органом од скупштине друштва, што се не може спорити узимајући у обзир лица која су у његовом саставу, које услове морају да испуне да би добили сагласност Народне банке Србије, као и чињеницу да су изабрани од стране скупштине друштва. На тај начин се обезбеђује дупла контрола законитости рада извршног одбора, најпре унутрашње контроле од самог надзорног одбора, а затим и контроле Народне банке Србије као надзорног тела.

1 Закон о осигурању – ЗОС (2004), *Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 82/2005, 101/2007, 63/2009 – Одлука УС, 107/2009, 99/2011, 116/2013, 139/2014.

2 Закон о привредним друштвима – ЗПД (2004), *Службени гласник РС*, бр. 125/04.

3 Вид. ЗОС (2004), чл. 47 ст. 1, чл. 51–54.

4 ЗПД (2004), чл. 307 тач. 1–2.

5 ЗПД (2004), чл. 322 ст. 2.

6 Закон о привредним друштвима – ЗПД (2011), *Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015.

7 Закон о осигурању – ЗОС (2014), *Службени гласник РС*, бр. 139/2014.

Из тог разлога је у ЗОС-у (2014) задржан став који је био истакнут током рада на закону, и као органи акционарског друштва за осигурање⁸ наводе се скупштина, надзорни и извршни одбор,⁹ те се из наведеног може закључити и законом одабрани модел управљања, који ће надаље бити обавезан за сва акционарска друштва за осигурање. Оправдање које се даје за овакво решење је постојање вишеструког надзора, што самим тим значи и обезбеђивање сигурности заштите корисника. Са друге стране, решење које је наметнуо ЗОС (2014) подлеже критици, пре свега због постојања мањих осигуравајућих друштава и „цене“ прилагођавања новом моделу управе и оснивању новог органа и установљавању његовог рада, а на даље и због отвореног указивања на некомпетентност неизвршних директора да врше надзор над извршним директорима и наводном чињеницом да ће њиховим издвајањем у посебан орган бити појачан надзор извршних директора, што даље води до јасног истицања неспособности скупштине да утиче на рад управе. Стварање новог органа неће га учинити независним уколико ни лица која га чине нису независна у свом раду.

Са друге стране основни закон којим се уређује статус привредних друштава – Закон о привредним друштвима (2011) даје слободу у избору модела управљања друштвом – једнодомном или дводомногмодела,¹⁰ као да се наведени избор врши статутом друштва.¹¹ ЗПД (2011) уређује организацију акционарских друштава, те за дводомни модел управљања као органе друштва наводи скупштину, надзорни одбор и једног или више директора, односно извршни одбор,¹² с тим да уколико се ради о јавном акционарском друштву оно мора имати најмање три извршна директора, што самим тим значи и извршни одбор.¹³ Интересантно је да поједина друштва на тржишту осигурања прелазе у нејавна акционарска друштва.¹⁴

8 Законом је предвиђена и могућност да друштво за осигурање буде основано у форми друштва за узајамно осигурање, али и да се на органе друштва за узајамно осигурање примењују одредбе које се односе на акционарска друштва за осигурање. ЗОС (2014), чл. 80.

9 ЗОС (2014), чл. 50 ст. 1.

10 ЗПД (2011), чл. 326, 382–416, 417–447.

11 ЗПД (2011), чл. 198 ст 5.

12 ЗПД (2011), чл. 326 ст. 3.

13 ЗПД (2011), чл. 417 ст. 3.

14 Као најсвежији пример може се навести Акционарско друштво за осигурање „ДДОР Нови Сад” које је на ванредној седници скупштине друштва одржаној 6.10.2015. године донело одлуку о престанку својства јавног друштва. Подаци су доступни на сајту Агенције за привредне регистре: <http://pretraga2.apr.gov.rs/EnterprisePublicSearch/Details/EnterprisePublishedDocuments/1044099?code=091AF56A0CE3EBFDCF3E9EE1DE01537281C276FB>.

Акционарска друштва за осигурање су након доношења ЗПД (2011) прилагодила своју организациону структуру у складу са законом, док су то много учинила у очекивању ЗОС (2014), као и након доношења закона у периоду до почетка примене. Интересантно је да су поједина друштва статутом одредила и већи број чланова органа управе, па тако имамо случајеве да је одређен број од 7 чланова надзорног одбора. Уз све разлике, заједничко је да друштва у потпуности прате закон у том нивоу да одредбе закона у потпуности преносе у статуте својих друштва.

II Унутрашња организација према ЗПД (2011) и ЗОС (2014)

Док сам ЗПД (2011) одређује како положај лица на позицијама чланова управе (како извршних директора, тако и чланова надзорног одбора), пре свега одређујући опште услове за избор, затим именовање, мандат, накнаде, одговорности,¹⁵ посебан акценат ставља на надлежности извршних директора, па самим и извршног одбора. На надлежност извршних директора у дводомном моделу примењују се одредбе које се односе на извршне директоре у једнодомном моделу,¹⁶ који воде послове друштва и заступају друштво (законски су заступници).¹⁷ Са друге стране, постоје ограничења у погледу послова које могу вршити без сагласности надзорног одбора, те је за стицање, отуђење и оптерећење удела и акција у другим друштвима, непокретности, узимање кредита, давање јемстава и гаранција за обавезе трећих лица и послове из надлежности надзорног одбора неопходно имати сагласност надзорног одбора.¹⁸ Наравно овај списак може бити проширен самим статутом друштва. У надлежност извршног одбора укључено је вођење послова и уређивање унутрашње организације друштва, припрема седница скупштине и предлагање дневног реда надзорном одбору, израчунавање износа дивиденди, извршавање одлука скупштине, док се одговорност огледа у тачности пословних књига и финансијских извештаја.¹⁹

Узимајући у обзир да је ЗОС (2014) посебан закон којим се уређује организација акционарских друштава за осигурање, те има предност у примени у односу на ЗПД (2011) у погледу статуса и унутрашње структуре наведених друштава. Тако се наводи да је извршни одбор сачињен од

15 ЗПД (2011), чл. 418–431.

16 ЗПД (2011), чл. 422 ст. 1.

17 ЗПД (2011), чл. 388 ст. 1.

18 ЗПД (2011), чл. 422 ст. 2 тач. 1–4

19 ЗПД (2011), чл. 427 ст. 1 тач. 1–7.

најмање два члана, од којих је један председник који представља и заступа друштво за осигурање.²⁰ Извршни одбор води послове друштва и врши надзор над запосленима, а надаље и обезбеђује законит рад друштва, примењује пословне циљеве и пословну стратегију из пословног плана, доноси акт пословне политике друштва и усваја процедуре које се тичу праћења ризика и анализира њихову примену, спроводи систем интерних контрола, спроводи одлуке скупштине и надзорног одбора, подноси надзорном одбору извештаје на кварталном и годишњем нивоу и обавештава га о поступањима која нису у складу са прописима и актима друштва, те обезбеђује сигурност информационог система друштва, а одговара за тачност пословних књига и финансијских извештаја друштва.²¹

Слично као и извршни одбор, и надзорни одбор одређен је како општим тако и посебним законом. ЗПД (2011) наводи да је минималан број чланова три, с тим да увек мора бити непаран број,²² као и да јавно акционарско друштво мора имати једном независног члана надзорног одбора.²³ Што се тиче надлежности надзорног одбора, она обухвата утврђивање пословне стратегије и циљеве друштва и финансијске извештаје, установљава рачуноводствене политике и политике управљања ризицима, надзире рад извршних директора/извршног одбора и врши унутрашњи надзор над пословима друштва. Надаље сазива седнице скупштине и утврђује предлог дневног реда, даје и опозива прокуру, затим издаје одобрене акције и утврђује како емисиону тако и тржишну цену акција и одлучује о стицању сопствених акција. Надзор над радом извршних директора огледа се и у давању сагласности за предузимање послова и предлагање политике њихових накнада скупштини као и њиховом ангажовању у друштву кроз уговор о раду.²⁴ Са друге стране, ЗОС (2014) поново одређује минималан број чланова истоветан броју који одређује општи закон,²⁵ ЗПД (2011), али наводи на једну трећину чланова чине независни чланови друштва,²⁶ што се може тумачити као мало поопштрење у односу на ЗПД (2011) и начин да се обезбеди постојање јаког надзорног одбора.

20 ЗОС (2014), чл. 57 ст. 1–2.

21 ЗОС (2011), чл. 58.

22 ЗПД (2011), чл. 433 ст. 1–2.

23 ЗПД (2011), чл. 437 ст. 1.

24 ЗПД (2011), чл. 441 ст. 1 тач. 1–15.

25 ЗОС (2014), чл. 54 ст. 1.

26 ЗОС (2014), чл. 54 ст. 2

При томе ЗОС (2014) не поопштрава услове који се тичу независног члана, већ се у том делу у потпуности ослања на ЗПД (2011).²⁷

Делокруг надзорног одбора, такође је одређен посебним законом, те се у ЗОС (2014) наводи следеће: утврђивање пословних циљева, стратегије и годишњег плана пословања друштва и надзор над остваривањем наведеног, именовање и разрешавање чланова извршног одбора, овлашћеног актуара друштва и даје и опозива прокуру, надзире рад чланова извршног одбора и одређује њихове накнаде и даје сагласност за предузимање послова, надаље разматра и даје мишљења на финансијске извештаје, годишњи извештај о пословању и извештај о спровођењу политике саосигурања и реосигурања (са мишљењем актуара) и подношење скупштини на усвајање, предлагање скупштини друштва за ревизију и разматрање извештаја ревизора и извештаје интерног ревизора, сазивање седница скупштине и утврђивање предлога дневног реда, издавање одобрених акција, утврђивање емисионе и тржишне цене акција и одлучивање о стицању сопствених акција, такође успоставља систем интерних контрола са утврђивањем стратегије за управљање ризицима те доноси и правилник о раду интерне ревизије и усваја њен план рада. У надлежност надзорног одбора укључено је старање да правни послови који су закључени са акционарима, повезаним лицима и лицима која имају дужност према друштву не буду неповољнији од послова по тржишним условима, такође обавештава Народну банку Србије о утврђеним неправилностима, разматра налазе надзорног тела.²⁸ Из свега наведеног произилази тенденција законодавца да помири две природе надзорног одбора које су биле одређене ЗОС (2004) и ЗПД (2011), са једне права надзорна, а са друге

27 Вид. ЗПД (2011), чл. 392 ст. 2 тач 1–5. Независни директор је лице које није повезано лице са директорима и које у претходне две године није:

- 1) било извршни директор или запослено у друштву, или у другом друштву које је повезано са друштвом у смислу овог закона;
- 2) било власник више од 20% основног капитала, запослено или на други начин ангажовано у другом друштву које је од друштва остварило више од 20% годишњег прихода у том периоду;
- 3) примило од друштва, или од лица која су повезана са друштвом у смислу овог закона, исплате односно потраживало од тих лица износе чија је укупна вредност већа од 20% његових прихода у том периоду;
- 4) било власник више од 20% основног капитала друштва које је повезано са друштвом у смислу овог закона;
- 5) било ангажовано у вршењу ревизије финансијских извештаја друштва.

28 ЗОС (2014), чл. 55 ст. 1 тач. 1–23.

управљачка,²⁹ што је решено обједињавањем одредби о надлежности оба закона.

На први поглед уочава се детаљност надлежности органа управе, са неке стране и непотребно дупло понављање у односу на ЗПД (2011). Из свега претходно наведеног, из послова који су обухваћени под делом кругом надзорног одбора, произилази добра намера законодавца да на једном месту и у једном закону наведе све, да не би дошло до забуне у случају када је у два закона одређена надлежност надзорног одбора, у општем и у посебном, да олакша, мада се са друге стране може поставити и питање колико је заправо и добро преписивати одредбе важећег општег закона и уносити их у посебан закон, и поред правила *lex specialis derogate legi generali*. Треба навести да и многа акционарска друштва прате праксу законодавца и дословце у своје статуте уносе одредбе из закона.

ЗОС (2014) самостално прописује заједничке обавезе и извршног и надзорног органа, а све под синтагмом „обавезе чланова управе”. Најпре се наводе обавезе чланова извршног одбора које обухватају обавештавање надзорног одбора у случајевима угрожене ликвидности друштва за осигурање, престанка или одузимање дозволе за рад друштва или у случају непостојања минимума основног капитала који овај закон одређује.³⁰ Што се тиче заједничких обавеза чланова управе, оне се огледају у обавештавању надзорног тела (Народне банке Србије) уколико је лице именовано или му је престала функција у другим друштвима (у извршном или надзорном телу – закон наводи органе управе или надзора), када сам или преко члана породице стекне акције или уделе на основу којих му се повећало или смањило квалификовано учешће (према ЗОС (2014) то су 20%, 30% или 50% гласачких права или основног капитала³¹ и за које је неопходна претходна сагласност Народне банке Србије).³² У случају да због пропуштања обавеза које су прописане, друштво за осигурање претрпи штету, за исту солидарно друштву одговарају чланови управе.³³

Сам ЗПД (2011) даје опште смернице по питању одговорности чланова управе и наводи да они одговарају за штету коју су друштву про-

29 Љиљана Стојковић, „Корпоративно управљање у акционарском друштву за осигурање – упоредноправни аспекти”, *Право осигурања Србије у транзицији ка европском (ЕУ) праву осигурања*, Зборник радова, саветовање Аранђеловац, 2013, 193.

30 ЗОС (2014), чл. 65 ст. 1 тач. 1–3.

31 ЗОС (2014), чл. 31 ст. 1.

32 ЗОС (2014), чл. 65 ст. 3 тач. 1–2.

33 ЗОС (2014), чл. 65 ст. 4.

узроковали кршење одредби закона, статута или одлуке скупштине, али да може бити изузет од одговорности само и искључиво ако је поступао у складу са одлуком скупштине.³⁴

III Услови за именовање на функцију члана управе друштва

Као посебан закон у овој области, ЗОС (2014) одређује услове и ограничења која предложена лица за позиције члана управе морају испуњавати. Услови одређени ранијим законом поставили су строге критеријуме за тржиште у том периоду, што је било потребно како би се на тржишту које је у развоју могло осигураницима гарантовати да ће друштво пословати ваљано у складу са прописима, те да лошим избором чланова управе неће бити угрожени интереси осигураних лица.³⁵ Циљ критеријума који постоје је обезбеђење „доброг пословног угледа” лица која ће обављати функције чланова надзорног и извршног одбора, односно да је лице „*fit and proper*” за наведену позицију. У делу закона који се тиче „*fit and proper*” услова, јасно се уочава супротан став у односу на општи закон, ЗПД (2011), који акционарским друштвима оставља слободу да одреде посебне услове,³⁶ што са друге стране указује на заинтересованост надзорног тела да ова питања не препушта случају већ и да на овај начин врши утицај на рад друштва кроз сагласност на избор у органе управе.³⁷

За разлику од ранијег закона који је обједињено на једном месту наводио услове које је потребно друштво да испуни да би добило дозволу, као и услове за именовање у управу друштва, ЗОС (2014) то чини другачије и потпуно издваја услове који се тичу избора у извршни и надзорни одбор без прављења текстуалних разграничења – члан извршног одбора или члан надзорног одбора, већ обједињено члан управе.

34 ЗПД (2011), чл. 415 ст. 1–2.

35 Посебна пажња се поклања корпоративном управљању, односно одређивању услова за избор и начину избора лица у састав органа управе, који би увек требало да буду унапред прописани, што би надаље омогућило решавање првог агенцијског проблема – односа управе и акционара. Вид. Вук Радовић, „Утицај агенцијских проблема на право акционарских друштва и корпоративно управљање”, *Корпоративно управљање* (уредници Мирко Васиљевић, Вук Радовић), 2008, 239–251.

36 Зоран Томић, Наташа Петровић Томић, „Издавање и одузимање дозвола за рад осигуравајућим друштвима”, *Право и привреда*, бр. 5–8/2009, 185–215.

37 Више о односу управе и друштва, односно самих акционара, као и о значају осигурања од одговорности директора као виду спречавања првог агенцијског проблема вид. Наташа Петровић Томић, „Утицај осигурања од одговорности директора на први агенцијски проблем”, *Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије*, XI саветовање, Палић, 2010, 339–356.

Услови за именовање или „*fit and proper*” услови акценат одмах стављају на неосуђиваност за дела која повлаче безусловну казну затвора или казнена дела која би лице учинила неподобним за функцију на коју је предложено, као и да му није изречена мера забране обављања делатности која би предложено лице опет учинила неподобним.³⁸ Већ се са првим условом увиђа поштравање услова, јер лице не сме бити осуђено да је починило дело које га чини неподобним за обављање функције на коју бива предложено. Ранији закон је прописивао као услов да лице није безусловно осуђено на казну затвора дужу од три месеца,³⁹ притом не наводећи дела која би једно лице учинила неподобним за функцију члана управе. Можда је наведени услов требало још више прецизирати навођењем групе казних дела која би лице чинила неподобним, јер на овај начин остаје само да се претпоставља да би то била дела против имовине, привреде и сл. У поређењу са појединим државама у окружењу,⁴⁰ иако поштрена овај услов остаје недоречен и непрецизан, нарочито узимајући у обзир осетљивост једне делатности као што је осигурање и значај правилног избора лица у састав управе.

Као и ранији закон, и ЗОС (2014) се држи услова да предложено лице није било члан управе у друштву над којим је отворен или спроведен поступак принудне ликвидације, као и стечаја, с тим да сужава круг друштава и наводи да се искључиво ради о правним лицима из финансијског сектора, при томе искључујући принудног управника.⁴¹

Новим законом уводе се и нови услови, те предложено лице не може бити лице коме је раније одузимана сагласност за исту позицију или другу позицију за коју је такође потребна сагласност надлежног органа као и да наведена сагласност није одузета у последње три године.⁴² Интересантно је да се не наводи да ли се ради о одузимању сагласности дате на основу Закона о осигурању или на основу других прописа на основу

38 ЗОС(2014), чл. 52 ст. 2 тач. 1–2.

39 ЗОС (2004), чл. 39 ст. 2 ст. 10.

40 Тако се у Закону о осигурању Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 151/05, 87/08, 82/09, 54/13, 94/14, чл. 62 ст. 2 тач. 10 тачно наводе групе кривичних дела – дела против човечности и људског достојанства, дела против радних односа и социјалног осигурања, дела против државе, кривотворење, дела против службене дужности, дела против правосуђа, поједина кривична дела против имовине, поједина кривична дела против привредних друштава, затим дела против вредности заштићених међународним правом, дела против платног промета и пословања или против веродостојности исправа.

41 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 2 тач. 3; упор. ЗОС (2004), чл. 39 ст. 2 тач. 10.

42 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 2 тач. 4.

којих Народна банка Србије даје сагласност лицима за обављање функције члана управе, а ван области осигурања.

Ово није једини услов другачији у односу на претходни закон, наиме истиче се да сагласност не може бити дата лицу које је разрешено дужности члана управе, а наведено се дешава у случајевима одузимања сагласности од стране Народне банке Србије, као и када је лице одговорно за незаконито пословање друштва или када спречава надзорни орган у вршењу надзора.⁴³ А што се тиче повезаности лица са друштвом за осигурање у коме су предложени на позицију члана управе и са другим друштвима за осигурање, каже се да сагласност не може бити дата лицу које је повезано са правним лицем у коме друштво за осигурање има више од 5% учешћа у капиталу или праву гласа, нити се то може учинити ако је на функцију члана управе предложено лице које је на истој функцији у другом друштву за осигурање или је прокуриста другог осигуравајућег или реосигуравајућег друштва, или је на наведеној позицији у другом друштву из финансијског сектора.⁴⁴

Током рада на закону полемику је изазивало питање шта са друштвима у којима друштво за осигурање има контролно учешће и лицима у управи тих друштава и да ли могу бити предложена у састав органа управе друштва за осигурање. Решење се састојало у изузетку у односу на претходни услов и омогућено да на функцију члана управе може бити именовано лице које је на истој функцији у друштву у коме друштво за осигурање има контролно учешће.⁴⁵ Као пример је навођена Дунав банка и њен однос са Дунав осигурањем (тржишна ситуација је промењена након укључивања Телекома Србије и стицања 55,78% гласачких права, што је гласачка права Дунав осигурања свело на 32,76%).⁴⁶

Занимљив услов преузет из права Европске уније и по узору на Закон о осигурању Републике Хрватске уводи обавезу познавања домаћег језика од стране чланова управе, и то обавезни за једном члана надзорног и једног члана извршног одбора који морају „активно” знати српски језик и имати пребивалиште у нашој земљи, док се преостали чланови

43 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 2 тач. 5 у вези са чланом чл. 204 ст. 1 тач. 1–3.

44 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 3 тач. 1–2.

45 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 4.

46 Податак са сајта Народне банке Србије, доступно на адреси: http://www.nbs.rs/internet/cirilica/50/50_2.html.

управе морају имати боравиште⁴⁷ на територији Србије и запослени у друштву са пуним радним временом (чланови извршног одбора).⁴⁸

Међутим сви услови нису ближе одређени ЗОС-ом (2014), и као пратећи подзаконски акт наведеног закона донет је од стране Народне банке Србије под називом Одлука о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије.⁴⁹ Њоме су обухваћени ближи услови за давање претходне сагласности надзорног тела за обављање функције члана управе, те се тако за члана управе наводи да мора бити лице са добром пословном репутацијом, са одговарајућим стручним квалификацијама, знањем и искуством које одговарају позицији за коју се лице предлаже.⁵⁰ Надаље се самом Одлуком (2015) дефинише шта се подразумева под добром пословном репутацијом, а то је поседовање таквог интегритета личности који ће омогућити управљање друштвом у складу са прописима и пословним обичајима, и да ће при томе обезбедити пажњу доброг привредника, која ће даље водити сигурном и добром пословању.⁵¹ Једна оваква формулације више наличи једном законској одредби, неголи одредби из подзаконског акта који је сам по себи пратећи акт који не би требало да садржи дефиниције овог типа.

Надаље се у Одлуци (2015) прописују и услови на основу којих се има ценити добра пословна репутација, а то су историја давања/одузимања дозвола, тј. одређивања мера забране обављања послова у финансијском сектору,⁵² да ли је против предложеног лица покренута истрага или се води казнени поступак или је потврђена оптужница или је изречена правоснажна осуђујућа пресуда за казнено дело које лице чини неподобним за обављање функције на коју је лице предложено.⁵³ При томе се у обзир узима податак да ли је лицу које је предложено у управу изречена мера забране

47 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 5.

48 ЗОС (2014), чл. 62 ст. 6.

49 Одлука о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије – Одлука (2015), *Службени гласник РС*, бр. 55/2015, исправка 69/2015.

50 Одлука (2015), чл. 24.

51 Одлука (2015), чл. 25.

52 Наведено се цени на основу Упитника који је пратећи документ уз Одлуку (2015) и који је обавезан документ који прати захтев за давање сагласности на предлог за именовање на позицију члана управе.

53 Као што је раније наведено, ни ЗОС (2014) ни Одлука (2015) не наводе која кривична дела нити која група кривичних дела чине једно лице неподобним.

обављања делатности која у целини или у делу одговара предмету пословања друштва.⁵⁴ Битни подаци на основу којих се цени добра пословна репутација јесу и ранији професионални рад и лични, морални интегритет, као интегритет друштва,⁵⁵ али и финансијски резултати, што се утврђује на основу финансијских и пословних резултата привредног друштва у којем предложени има значајно учешће и/или је на руководећим позицијама.⁵⁶

Као изузетан услов истичу се стручне квалификације предложених лица, и огледају се у томе да лица морају имати први степен високог образовања на основним академским студијама од минимум четири године и да најмање има три године искуства на руководећим положајима у друштву,⁵⁷ у земљи или иностранству, или у привредном друштву које обавља делатности сличну пословима друштва или пет године искуства у области осигурања и финансија⁵⁸ и да су у тим областима истакли као стручни или научни радници у тим областима.⁵⁹ Из наведеног се уочава јасније прецизирање, али и изостављање дела који је у Одлуци о спровођењу одредаба о Закону о осигурању који се односе на издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије – Одлука (2004),⁶⁰ подзаконском акту који је пратио ранији Закон о осигурању (2004), и у којој се наводила школска спрема економског, правног, организационог, техничког или другог одговарајућег смера.⁶¹ Ни Одлука (2015) не прецизира о којим се областима стечено образовање захтева, већ само наводи да је потребна само диплома стечена на основним академским студијама са трајањем од најмање четири године.⁶² Из наведеног се види стављање акцента на искуство, у односу на образовање из одређених области на основу којих би предложено лице на позицију члана управе имало одговарајуће знање. Оно што је вероватно је да је предлагач закона имао на уму чињеницу да је ранијим прописима ово питање било уређено и да тренутно сва лица у

54 Одлука (2015), чл. 25 ст. 3.

55 Одлука (2015), чл. 25 ст. 2 тач. 1–3.

56 Одлука (2015), чл. 25 ст. 2 тач. 4.

57 У питању је радно искуство у обављању функције члана управљања или надзора, прокуристе или руковођење другим деловима друштва. Одлука (2015), чл. 26 ст. 2.

58 Радно искуство у друштву у финансијском сектору или коме су финансијске услуге основни послови или чине основну делатност. Одлука (2015), чл. 26 ст. 3.

59 Одлука (2015), чл. 26 ст. 1 тач. 1–2.

60 Одлука о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије – Одлука (2004), *Службени гласник РС*, бр. 42/2005, 106/2006.

61 Одлука (2004), чл. 11 ст. 1 тач. 1.

62 Одлука (2015), чл. 15 ст. 3.

управама друштава за осигурање имају образовање из претходно наведених области, али да је занемарена могућност укључивања нових лица.

Интересантно је да је проблем око стеченог образовања из области економије, права, организационих и техничких наука и сличних области највише био изражен код давања сагласности на предложена лица на позиције чланове управе у друштвима за заступање и посредовање у друштву, јер су се и на њих односили исти услови као и за чланове управе друштава за осигурање, и да су били прецизирани истим подзаконским актом – Одлуком (2004). Из тог разлога многа друштва за заступање и посредовање нису могла добити дозволу од стране Народне банке Србије.

Народној банци Србије се подноси документација као доказ испуњености услова на основу којих се даље доноси одлука о давању сагласности на предлог избора. Наведену документацију сачињава копија личне карте (сада већ очитана биометријска лична карта, а за страна лице копија пасоша), копија дипломе или уверења о завршеном степену образовања који се захтева (за страна лица је потребан и доказ о признавању наведене исправе), доказ о претходном радном искуству, потврда пореског органа да је лице измирило све доспеле пореске обавезе, препорука одговорног лица или органа правног лица код ког је предложено лице било или је још увек запослено, тј. препорука најмање две особе из области осигурања и финансија које су својим радом стекле лични и професионални углед у наведеним областима, доказ да над предложеним лицем није покренута истрага, изречена правоснажна осуђујућа пресуда за казнена дела која га чине неподобним, тј. доказ о неосуђиваности и доказ да му није изречена мера забране обављања делатности у вези са предметом пословања друштва (извод из казнене евиденције), попуњен упитник за кандидата и друга документација, информација и докази за које Народна банка оцени да су потребни.⁶³

Управо последње навођење „друге документације, информације и доказа за које Народна банка оцени да су потребни” је формулација која не би требало да буде унета у један подзаконски акт каква је Одлука (2015). Узимајући у обзир Одлуку (2004), у којој се не наводи слична формулација, и која је сама по себи била доказ доброг подзаконског акта, није смело да се допусти да се оваква формулација унесе имајући у виду могућност за стварање правне несигурности и довођење у питање одлука које ће на предлог за давање сагласности за избор у састав управе Народна банка Србије доносити. На овај начин оставља се и превише места пр-

63 Одлука (2015), чл. 15 ст. 1 тач. 1–9.

оизвољности и повећаном дискреционом праву надзорног тела. Поставља се питање из ког разлога је остављено дискреционо право Народне банке Србије у овом делу, ако у обзир узмемо раније случајеве у којима је дискреционим одлукама мењано стање на тржишту осигурања.⁶⁴

Надаље се Одлуком (2015), посебно само за чланове извршног одбора наводи да је потребно да доставе изјаву о пословним намерама у управљању друштвом за период на који се предлаже, а након сагласности и именује.⁶⁵ Наведена изјава о пословни намерама мора садржати кратак опис стања у друштву и опис окружења у ком друштво послује, као и положај у односу на сектор осигурања и конкуренцију, детаљан опис планираних активности у периоду на који се именује, стратегије одржавања адекватности капитала за исти период, ако му је то у делокруту послова, опис претпоставки и чињеница на основу којих је сачињена изјава, детаљан опис активности које су подршка планираним активностима и на крају план поверавања послова друштва трећим лицима.⁶⁶ Из наведеног произилази да лице мора имати и искуство и знања из ове области, познавање тржишта и константно праћење његовог кретања и пословања конкуренције. А друге стране види се и чињеница да је Народна банка свесна да многа друштва за осигурање поједине послове преносе на рад трећим лицима (енг. *outsourcing*), што је у савременом финансијском свету уобичајено. Што се тиче саме изјаве, цени се узимајући у обзир јасноћу и усклађеност постављених стратегија са прописима, познавање сектора осигурања и економског окружења, док се адекватност плана и активности утврђује у односу на реалност претпоставки у изјави, постављених стратегија и циљева, планиране активности и њихове усклађености са постављеним циљевима, прописима и праксом.⁶⁷

Сагледавши све наведено, види се поопштрење услова које је потребно испунити да би једно лице добило сагласност Народне банке Србије на предлог избора у састав извршног или надзорног одбора, а самим тим и повећан обим доказа које је потребно доставити да би се услови и доказали. Са друге стране, као замерка се може истаћи то што је одређивање појединих услова пренето у саму Одлуку (2015), што се може уочити упоређивањем са претходним подзаконским актом у овој области – Одлуком (2004), који је

64 За више вид. З. Томић, Н. Петровић Томић (2009), 185–215, као и Зоран Томић, Наташа Петровић Томић, „Овлашћења Народне банке Србије код стечаја друштава за осигурање”, *Право и привреда*, бр. 7–9/2012, 406–435.

65 Одлука (2015), чл. 15 ст. 1 тач. 7.

66 Одлука (2015), чл. 17 ст. 1 тач. 1–6.

67 Одлука (2015), чл. 28 ст. 3.

искључиво садржао доказе које је било потребно поднети да би предложено лице добило сагласност. Препуштати да се подзаконским актом дефинише шта се под добром пословном репутацијом или изјавом о пословним намерама подразумева и шта морају садржати, као и на основу чега се имају ценити је недопустиво. Наведено не би смело да представља пример подзаконским актима које ће Народна банка Србије доносити, како у области осигурања, тако и у другим финансијским областима над којима врши надзор. Све претходно само показује лошу тенденцију надзорног тела да овакве и сличне услове уређује одлукама да би очигледно избегла компликованију процедуру за измене или доношење новог закона и привидно продужила трајање закона, као и да оправда ситуацију да је у законску процедуру и изгласавање прослеђен закон који у потпуности није било спреман што на даље излаже критици Народну банку Србије као предлагача закона, како ЗОС (2015) тако и других закона у будућности.

Поред посебних услова које прописују прописи из области осигурања, Закон о привредним друштвима (2011) прописује и опште услове које чланови извршног и надзорног одбора морају испоштовати да би могли обављати наведене функције. Наводи се да на наведену функцију не могу бити изабрано лице које је директор или члан надзорног одбора у више у пет друштава, лице осуђено на кривично дело против привреде и то током периода од пет година рачунајући од дана правоснажности пресуде, али да се у тај период не урачунава време на издржавању казне затвора, као ни лице коме је изречена мера забране обављања делатности која представља претежну делатност друштва, што би у овом случају била делатност осигурања, за период док забрана траје.⁶⁸

IV Поступак за добијање сагласности на предлог за именовање на функцију члана управе

Што се тиче добијање сагласности на избор лица, наведено се проводи након што друштво донесе предлог одлуке о именовању лица,⁶⁹ а након тога захтев за добијање сагласности са пратећом документацијом Народној банци Србије. Након добијене сагласности, друштво може донети одлуку о именовању лица на функцију члана управе и извршити упис промене у Агенцији за привредне регистре, што се чини у року од шест месеци од дана доношења решења, које је по самом доношењу ко-

68 ЗПД (2011), чл. 382 ст. 3 тач. 1–3.

69 ЗОС (2014), чл. 61 ст. 3.

начно и ненападиво жалбом, јер у супротном, уколико се у року не изврши упис, сагласност престаје.⁷⁰

И рок у коме Народна банка мора одлучити о захтеву је законом одређен и износи 30 дана од комплетирања документације, односно од достављања захтева као уредног. Захтев се одбија у случајевима када документација и подаци нису потпуни, када предложено лице не испуњава услове који су прописани у ЗОС (2014), као и када из података које поседује произилази да би лице које је предложено на функцију члана управе угрозило рад друштва за осигурање, и у случају кад је лице уписано у надлежни регистар без претходно дате сагласности Народне банке Србије.⁷¹

Новина је рок у ком се поново не може поднети нови захтев након претходно одбијеног захтева за сагласност Народне банке на предлог за именовање лица на позицију члана управе, и он износи годину дана од дана одбијања захтева.⁷²

V Одузимање сагласности

Онај ко даје право, има право да исто одузме. Такав је случај са датом сагласношћу Народне банке Србије, која може бити одузета лицу које је члан органа управе и то када је сагласност дата на основу неистинитих и нетачних података,⁷³ односно да у моменту давања сагласности није могло бити познато да су подаци на основу којих се даје сагласност нетачни. Такође сагласност се одузима када члан управе више не испуњава услове који су прописани, а које је испуњавао у моменту давања сагласности, као и када лице не поступа по обавезама које су одређене ЗОС (2014).⁷⁴ У случајевима када Народна банка оцени да су се стекли услови за увођење принудне управе, одузимају се сагласности за именовање дате постојећим члановима.^{75, 76}

Лицу коме је одузета раније дата сагласност на избор у састав органа управе аутоматски престаје функција члана управе и то даном доношења решења.⁷⁷ Као једна од новина је увођење временског рока у коме лице коме

70 ЗОС (2014), чл. 61 ст. 6.

71 ЗОС (2014), чл. 63 ст. 1 тач. 1–4.

72 ЗОС (2014), чл. 63 ст. 2.

73 ЗОС (2014), чл. 64 ст. 1 тач. 1.

74 ЗОС (2014), чл. 64 ст. 1 тач. 2–3.

75 ЗОС (2014), чл. 64 ст. 1 тач. 4.

76 Вид. ЗОС (2014), чл. 206 – Принудна управа.

77 ЗОС (2014), чл. 64 ст. 2.

је одузета сагласност из претходно наведених разлога не може поднети нови захтев, а рок износи три године од дана доношења решења којим је одузета сагласност.⁷⁸ У самом Закону о осигурању (2014) се не помиње на који начин лице коме је одузета сагласност може захтевати преиспитивање одлуке Народне банке Србије. Узимајући у обзир чињеницу да одлуке у вршењу надзора Народна банка доноси поштујући правила управног поступка и то да изнад Народне банке Србије као надзорног тела не постоји виша инстанца те да су одлуке донете на овај начин коначне, а самим тим и решење о одузимању сагласности за обављање функције члана управе, лицу коме је сагласност одузета једино преостаје подношење тужбе Управном суду, али то не задржава спровођење решења.

VI Закључак

Нови Закон о осигурању има за циљ да разреши бројна питања и проблеме настале током примене претходног закона којим је уређивана област осигурања, пре свега статусни део. Битан подстицај било је и доношење Закона о привредним друштвима из 2011. године, и чињеница да је тај закон изазвао бројне промене у организацији акционарских друштава, претежне форме у којој се друштва за осигурање оснивају (имајући у обзир да се на друштва за узајамно осигурање примењују одредбе који се односе на акционарска друштва за осигурање). Како су Закон о привредним друштвима и Закон о осигурању, оба из 2004. године, донети у исто време, Закон о привредним друштвима донео је измене које нису истовремено испраћене у области осигурања и прописима који је уређују. Тако је управљање друштвима за осигурање и унутрашња структура остала у процепу примене два неусклађена закона, довело до потребе брзог усклађивања, те је наведени јаз привремено премоштен препоруком Народне банке Србије да се унесу измене у статуте друштва до доношења новог закона. Са новим законом јасно су одређени модел управљања друштвом, надлежности извршног и надзорног одбора. Тако је решен проблем нејасно одређене надлежности органа управе, а пре свега надзорног одбора, чија је природа различита у два закона, ЗПД (2011) и ЗОС (2004), те је новим законом помирено наведено и обједињено одређена надлежност, што се са друге стране може и похвалити, али и критиковати, због потпуног преписивања одредби ЗПД (2011) у ЗОС (2014).

Што се тиче избора дводомног модела управе, као јединог у ком се друштво за осигурање може организовати, није се одступило од става ко-

78 ЗОС (2014), чл. 64 ст. 4.

ји је предложен у Нацрту, што се оправдава појачаном контролом пословања друштва и рада извршних директора, најпре од стране надзорног одбора, а затим и контролом Народне банке Србије. На овај начин организација управљања друштвима за осигурање приближава се управљању банкама, које такође имају дводомни модел управе.⁷⁹ Наведено решење се може критиковати, не због чињенице да је потребно да управу друштва чини и извршни и надзорни одбор, него због тога што се целокупан надзор друштва за осигурање који Народна банка спроводи упоређује и усклађује са надзором над банкарским системом, а при томе се заборавља природа делатности осигурања и податак о развијености тржишта осигурања у односу на банкарско тржиште.

Упоређујући услове за именовање у састав органа управе уочава се поопштравање услова и прецизирање ранијих. Сада се јасно зна о каквој препоруци се ради, од кога мора бити издата, а не да се то наводи у сваком појединачном случају приликом одговора Народне банке на захтев за издавање сагласности на избор на позицију члана управе. Надаље се предвиђа степеновање потребног образовања, познавање домаћег језика од стране једног члана одбора, пребивалиште на територији Републике Србије, и подношење изјаве о пословним намерама и сл. Предвиђа се и упитник који је обавезан уз захтев за давање сагласности, и који је новина у нашем праву, а као институт је уобичајен у земљама у окружењу. Пратећи подзаконски акт, Одлука (2015) даје ближе одредбе са појединим нормама које звуче као законске. Наведено се може изрећи као критика и указивање на слабост надзорног тела као предлагача ЗОС (2014) да обухвати све неопходне услове и унесе их у закон, што се са друге стране може тумачити и као тендеција Народне банке да поједине законске услове одређује подзаконским актима како би можда привидно продужила век ЗОС (2014) упоређењу са претходним законом и омогућила чешће мењање услова подзаконским и прилагођавање условима „тржишта“. Пречесто мењање закона води само правној несигурности, а на овај начин се то неће спречити, него и подстакнути, јер ће један управни орган имати могућност да изменама подзаконских аката мења услове и ствара исте под велом правних стандарда, чија ширина доводи у питање повећану дискрециону надлежност Народне банке Србије.

79 „Органи управљања банком су управни и извршни одбор.“ Закон о банкама, *Службени гласник РС*, бр. 107/2005, 91/2010, 14/2015, чл. 70, ст. 1. Из овог става Закона јасно произлази да је одабран дводомни модел управљања, те да је као такав обавезан за све банке.

Узимајући све претходно наведено, тешко се може предвидети судбина овог закона. Друштва за осигурање су прилагођавање органа управе и њихове надлежности преузела и пре доношења ЗОС (2014) а у складу са препорукама Народне банке, те се са те стране не може очекивати ситуација као након доношења ЗОС (2004) након чијег ступања на снагу су многа друштва за осигурање изгубила дозволу. Садашње тржиште је спремније и тешко да ће доћи до тежих промена на тржишту осигурања, као што је био случај након доношења ЗОС (2004).

Tijana STANOJEVIĆ, M.A.

MANAGEMENT OF JOINT STOCK INSURANCE COMPANY REGULATED BY THE INSURANCE LAW WITH SPECIAL FOCUS ON LAW ON COMPANIES

Summary

Given the characteristics of the insurance business, regulating the organization of the insurance companies is left to the special law – Insurance Law (2014). In this way the problems caused by a mismatch of two laws, which regulate organisation of insurance companies – Insurance Law (2004) and the Law on Companies (2011), were solved and clear legal framework, which lays down the manner of establishment, bodies and competence of management was set. Two-tiers model is accepted as only model of organization of the insurance companies, requirements for members of management are separated from requirements for license to carry on insurance activities, competence of management are precisely specified. It is expressed in this article the justification of selection the two-ties model and also a precise listing of competence. On the other hand, requirements for members of management are not only separated from the requirements for license, but even partly from Insurance Law and transferred to by-laws, whose certain articles resemble the articles of the law – Decision on implementing provisions of the insurance law relating to the issuance of license to carry on insurance/reinsurance activities and specific approvals of the National Bank of Serbia.

Key words: *insurance companies, management, two-tiers model, requirements for members of management.*